

**МАЛОВІДОМЕ КРЕСЛЕННЯ
ПЕРЕПЛАНУВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЧАСТИНИ ГЛУХОВА АВТОРСТВА
АНДРІЯ КВАСОВА**

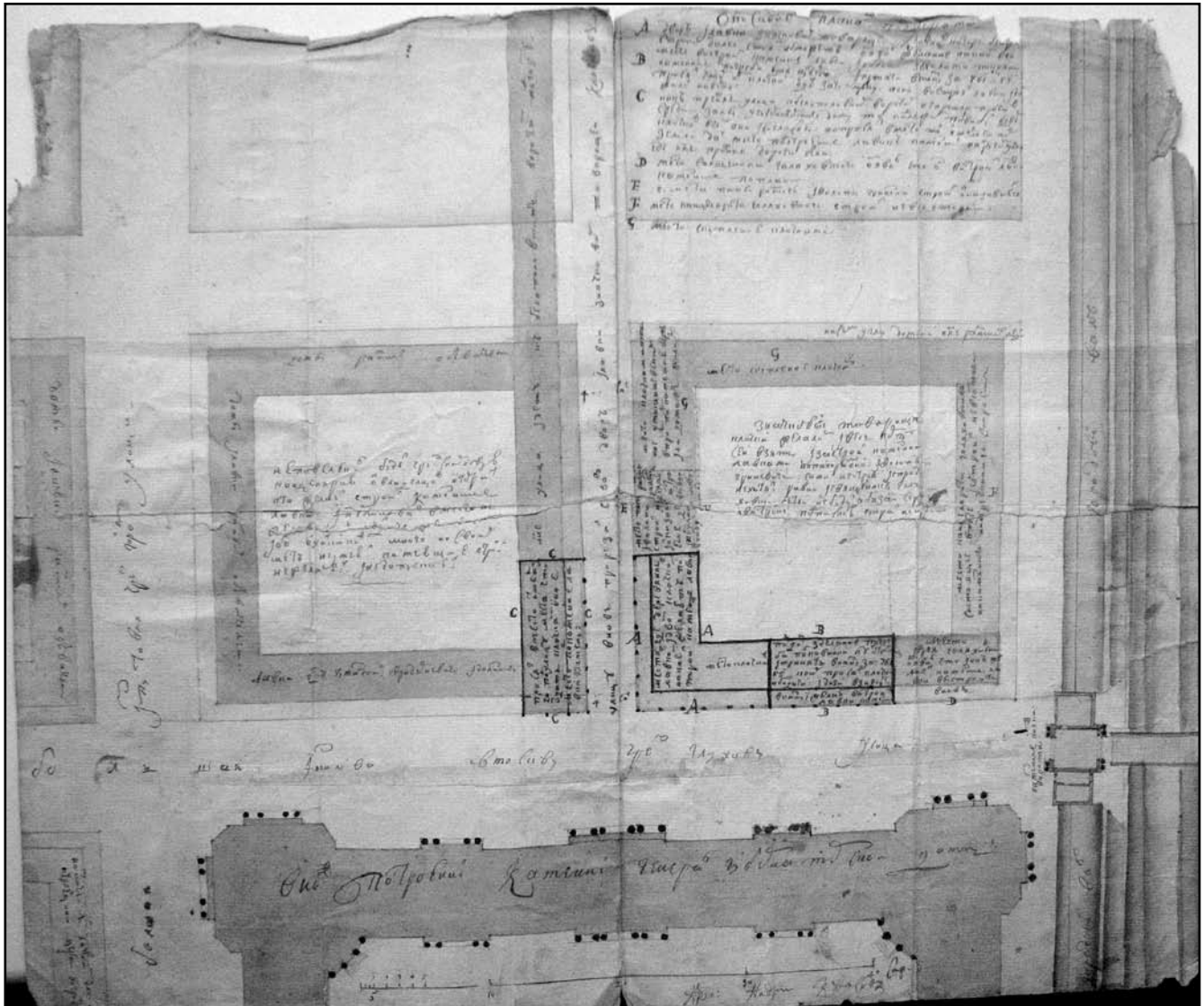
В статті йдеться про нововиявлене креслення Андрія Квасова.

Ключові слова: архітектура Гетьманщини, Андрій Квасов, українське бароко.

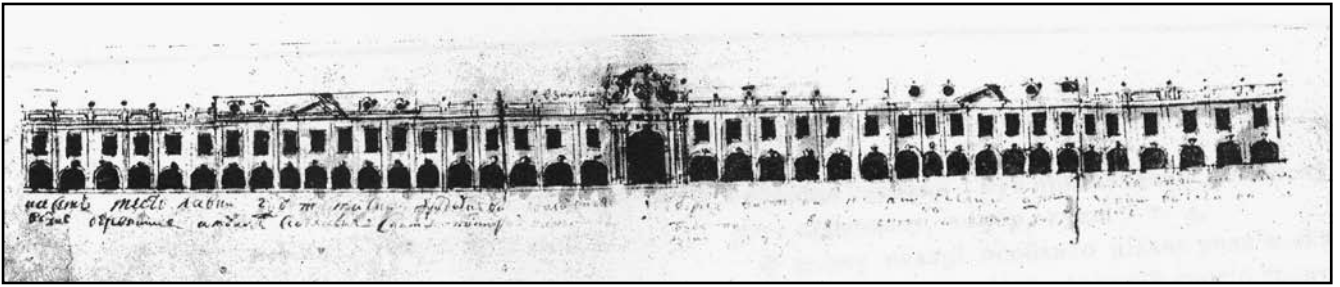
Ім'я архітектора Андрія Квасова пов'язується, як правило, із створенням окремих будівель та споруд. Його роль як містобудівника висвітлена в літературі значно менше. Тим цікавішим виглядає нововиявлене креслення зодчого, яке стосується центральної частини Глухова.

Саме креслення прямокутної форми, за розміром близьке формату А 3 [1, 288]. В нижній частині зображено «П»-подібний будинок,

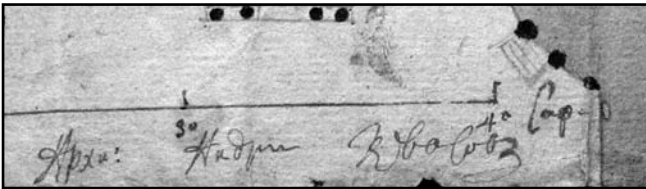
названий «вновь построенный каменный генерал-губернаторский дом», в якому легко впізнається будівля Малоросійської колегії, збудована за проектом того ж таки Квасова у 1768–1782 рр. [2, 288]. Наведений В. Вечерським план колегії за конфігурацією зовнішніх стін повністю співпадає із планом на кресленні. Перед головним фасадом проходить «большая из Киева в Москву чрез Глухов улица» – сьогоднішня Києво-Московська вулиця. Праворуч від колегії показано браму, яка зараз не існує, – «каменные Киевские ворота». План брами повторює багато в чому збережену Московську браму – подібним чином вирішено наскрізний проїзд у вигляді прямокутного приміщення, перекритого півциркульним склепінням, з двома арками на торцях. По боках зроблені майже квадратні в плані кордегардії, причому частина лівої відділена поперечною стіною, завдяки чому створено окремий прохід для пішоходів. В збереженій до сьогодні брамі таких проходів два – вони розміщені симетрично від проїзду. З напільного боку та

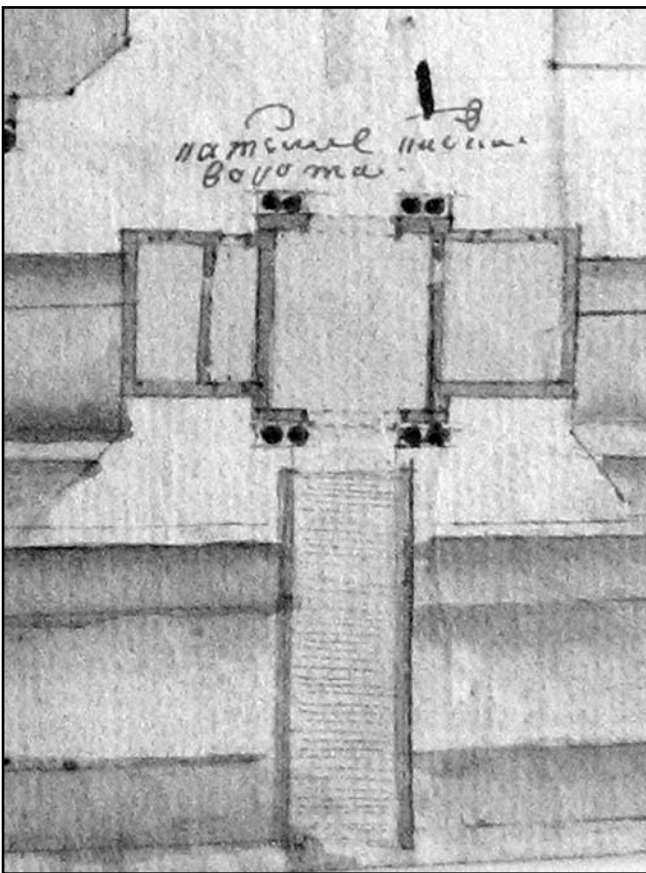
План центральної частини Глухова Андрія Квасова

Фасад лавок у Глухові (за М. Холостенком)

Автограф Андрія Квасова

План Київської брами

від міста проїзд оформлено портиками із двома групами спарених колон [3, 20]

Перпендикулярно до головної вулиці, ліворуч від колегії, показана «болшая из Путивля чрез город улица», яка зараз називається вулицею Терещенків. По боках проїжджої частини сірою заливкою показано «домы и лавки разныя обывателей».

Містобудівні заходи Квасова зводилися до прокладання вулиці через існуючі квартали по осі Малоросійської колегії – «улицу вновь прорезать сквозь двор и лавки значкових товарищей Ключков». По червоній лінії нової вулиці, а також

навпроти колегії, передбачалося влаштування критих галерей на стовпчиках. Окремі ділянки позначені літерами, і для кожної з них в експлікації та на самому плані зроблено напис про необхідні заходи для містобудівного врегулювання забудови. Деякі ділянки передбачалося відібрати під нову вулицю, інші – поміняти з таким розрахунком, щоб чільні фасадні парцелі належали більш заможним мешканцям, які могли б збудувати муровані лавки.

Відомий український історик архітектури та реставратор Микола Холостенко у 1938 році опублікував креслення фасаду двоповерхових будинків у Глухові із відкритою аркадою на першому поверсі, назвавши їх торговими рядами [4, 17]. Аналізуючи зображення, дослідник зазначав: «Цікаво, що на рисунку докладно описано, що і в якому порядку повинно будуватися і чіми коштами. Зазначено, на яких ділянках самі власники згодні збудувати частину, що їм припадає, в кого слід відібрати ділянки і т. д.». Як бачимо, наведений зміст написів цілком співпадає із написами на щойно виявленому кресленні. Очевидно, що опублікований Холостенком фасад і описуваний план є частинами одного проекту, який міг оглядати історик у довоєнний час. На жаль, другої частини із зображенням фасадів наразі виявити не вдалося, проте завдяки публікації можна скласти уявлення про характер архітектури проєктованого комплексу.

Будівлі являють собою суцільний моноліт, ритмічно почленований арками. Над кожною із арок розміщено по одному прямокутному вікню. Утворені таким чином секції оформлено пілястрами. Загалом виділено три композиційні осі – одну по центру і дві по боках. Додатково ці осі підкреслено невисокими аттиками із вазонами та хвилястими фронтончиками. Центром композиції є велика арка, перекинута над проїздом на новопрокладену вулицю. Її фланкують спарені колони, що цілком подібні до колон на збереженій брамі.

М. Холостенко запропонував датування креслень 1778–1779 роками, що видається цілком імовірним. Слід нагадати, що в цей час Андрій Квасов був тяжко хворим – його паралізувало. Як вважають деякі дослідники, невдовзі він помер [5, 611]. Отже можливо, що цей проєкт був одним із останніх в

творчій біографії зодчого.

Представлені проектні пропозиції говорять про Квасова як про досвідченого та сміливого містобудівника. Ним передбачалося створення громадського центру із усіма ознаками ансамблю. Головною віссю була вулиця Києво-Московська, початок і кінець якої фіксували дві однакові брами – Київська і Московська. Цілий квартал біля Київської брами займала величезна споруда Малоросійської колегії. Проект передбачав створення другої осі – підпорядкованої по відношенню до головної – у вигляді вулиці, орієнтованої на центральну частину колегії. Тут важливо відмітити також, що нова вулиця поєднувалася із існуючою через арку, що повинна була бути відносно насиченою декором. Таким чином утворювалася своєрідна архітектурна куліса, яка розділяє два вуличні простори та створює при сприйнятті точку емоційного напруження на перетині магістралей, що, у свою чергу, дає ефект пульсуючого простору. Такий метод характерний для доби бароко, проте, визначаючи стильову приналежність цього нереалізованого твору, слід брати до уваги і певні елементи, котрі відносяться вже до арсеналу класицизму. Отже, стилістика комплексу свідчить про перехідний характер

архітектури, що властиво зодчеству Гетьманщини другої половини XVIII ст.

Посилання

1. ДАКО, ф. 1542, оп. 2, спр. 101.
2. Вечерський В.В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. – Київ: НДІПІАМ–Головквівархітектура, 2002. – 593 с.
3. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т. 4. – Киев: Будівельник, 1986. – 375 с.
4. Холостенко М.В. Растреллі та його учні на Україні // Архітектура Радянської України. – Київ: Будівельник, 1938. – № 9. – С. 16–21.
5. Зодчие Санкт-Петербурга. XVIII век. – Т. 1. – Санкт-Петербург: Лениздат, 1997. – 1024 с.

Юрченко С.Б. Малоизвестный чертеж перепланировки центральной части Глухова авторства Андрея Квасова

В статье идёт речь о нововыявленном чертеже Андрея Квасова.

Ключевые слова: архитектура Гетманщины, Андрей Квасов, украинское барокко.

Yurchenko S.B. Not popular draft of resiting of central part of Hlukhiv of authorship of Andriy Kvasov

To the article speech goes about the draft of Andriy Kvasov.

Key words: architecture of Hetmanat, Andriy Kvasov, Ukrainian baroque.

14.04.2014 р.